

SCHRIJVERS AAN ZEE (9)

door Emiel SMISSAERT

KLEINE PARADE VAN LITERAIRE KUSTTOERISTEN

Tijdens de jaren dat ik werkzaam was in de Koninklijke Academie te Gent en in de Stadsbibliotheek te Oostende heb ik vele belangrijke auteurs mogen ontmoeten. Mijn interesse voor het fenomeen van het 'literaire kusttoerisme' heeft mij er ook toe aangezet tientallen auteurs persoonlijk te contacteren om naar hun ervaringen met de zee te vragen. Dit leverde een reeks brieven op, unieke documenten met vele persoonlijke getuigenissen, waarop ik graag dit laatste deeltje van mijn inleiding baseer.

De graaggelezen en populaire Aster Berkhof (°1920) komt slechts zelden naar onze kust : "Ik vind die wel heel mooi, maar zij is mij te koud. Ik ben een hagedis". Enkel in zijn boek De winners (1981) komt de kust, en dan nog als landschap, voor (64).

De dichter Pieter Geert Buckinx (1903-1987) was een fijngevoelig en attent mens.

Deze gentleman heeft heel wat jongeren op de goede weg geholpen en had voor ieder een vriendelijk woord over. Af en toe mocht ik hem te Oostende ontmoeten; dankbaar en genegen blijven wij deze grote letterkundige en mens indachtig.

Pieter Geert Buckinx en zijn echtgenote verbleven vanaf het jaar 1969 telkens gedurende de maanden mei en juni aan zee te Oostende, in een appartement in de Valdemosa in de Namenstraat te Mariakerke. Op de hoek met de zeedijk met een prachtig zicht op zee en dijk. Hij voelde zich herleven aan de zee waar hij in de ruime leefkamer 's avonds in stille bewondering kon genieten van het ondergaan van de zon. Hij slenterde zo graag, met pijp of sigaar in de mond, met lichte passen, over de zeedijk. Kijkend naar de spelende kinderen en de keuvelende mensen.

Zijn echtgenote die toen al leed aan reuma, liet zich verzorgen in de thermen te Oostende.

Buckinx was een genietter van de natuur en hij bewonderde het geweld of de rust van de zee; dit alles zonder zijn eigen geboortestreek te vergeten.

(...) Pieter Geert Buckinx verbleef buiten de maanden mei en juni ook wel eens een enkele maand te Blankenberge. Dit was dan in maart of oktober. (65)

In zijn Verzamelde gedichten (1982) werd de tot dan onuitgegeven bundel gedichten Voorjaar aan zee : 1975-1980 opgenomen. Verzen als Droomlandschap, Regentrost getuigen van zijn onverminderd vakmanschap en poëtische zeggingskracht. In het gedicht Avondgang laat Buckinx ons delen in hun geluk :

(...) Met het goud van de zon in hun gebeente
gaan twee bejaarden hinkend
maar verzaligd langs de kade.
Hervinden zij, na jaren,
in deze aardse pracht
de vleesgeworden weelde
van hun bruiloftsnacht ? (66)

In het leven van de talentvolle, snedig schrijvende Mireille Cottenjé heeft de kust, en vooral Oostende, een niet geringe rol gespeeld.

(...) De kust oefent nog steeds een grote aantrekkingskracht op me uit, maar aangezien ik drukke schuw, kom ik er nog enkel buiten het seizoen en maak dan lange wandelingen op het strand. Bij mijn weten komt van dit alles niet veel tot uiting in mijn literair werk. Tenzij misschien in de roman De verkeerde minnaar (1982) die zich gedeeltelijk afspeelt aan de kust. En in Lava (1973) en Dagboek van Carla (1968) waarvan de hoofdpersonages afkomstig zijn uit Zeebrugge en daar nogal lyrisch over doen. (67)

Bert Decorte (°1915), dichter en ere-adviseur-hoofd van dienst der letteren bij het Ministerie te Brussel, heeft pas op vierentwintigjarige leeftijd de zee voor het eerst gezien, en dan nog maar even: "De indruk die ik van de Noordzee en het strand opdeed, stemde helemaal overeen met die welke mijn zuster enkele jaren voordien ondergaan had: een 'berg' van zilverschilders". (68)

André Demedts (°1906) houdt niet van de drukte die het toerisme met zich meebrengt. Hij verkiest de bossen en weinig bezochte plaatsen. Aldus heeft het gezin Demedts in feite nooit aan de Belgische kust verbleven. Wel werd buiten het seizoen soms enkele uren op de dijk vertoefd en in de duinen gewandeld; of even aangelopen tot aan de zee, wanneer André Demedts ergens dichtbij de kust een voordracht moest houden (69). In het literaire werk van Demedts komt de zee nauwelijks voor, tenzij in een gedicht als Avond aan zee waarin de hoogbejaarde lyricus zijn eindbestemming ontwaart:

(...) Alleen zijn met de zee, er blinkt noch ster
noch maan, maar als mijn oog mij niet
bedriegt, ligt ginder onbereikbaar ver,
een zweem van licht in het verschiet,
't wordt zichtbaar, als zij reikend opwaarts stijgt,
en waar zij daalt, verdwijnt het weer,
laat mij maar zijn gelijk de zee die zwijgt,
in eeuwig golven, op en neer. (70)

In een bij uitstek mooi gedicht Winterkust behandelt Maurice Gilliams (°1900-1982) het thema van de kinderloosheid, van hem en van zijn tweede levensgezellin, Maria-Elisabeth de Raeymakers. Tegen de achtergrond van de zee, ergens en niet nader omschreven aan onze kust, met de meeuwen als gezelschap (71). "Maria, langs het strand, roept naar het kind/dat wij niet meer verwachten dan in dromen". Zijn vrouw Maria die in zijn rijpere levensjaren en levensavond een beschermende en beveiligende rol vervuld heeft, deelt het leed om hun kinderloosheid. Nog in 1980 bracht hij haar een ruim verdiend eresaluut, bevestigend "dat het goed is op een van de anderen te steunen. Want niemand kan alleen het leven dragen". (72)

Op zeker ogenblik, in de Academie te Gent waar Maurice Gilliams de hoge functie van Vast Secretaris waarnam en ik het voorrecht had één van zijn medewerkers te zijn, kwam de Belgische kust terloops ter sprake. Het was een broeiend hete zomerdag, anno 1971 of 1972. Innemend en voorkomend van persoon als hij was, vroeg de Vaste Secretaris mij hoe het met het weer te Oostende

gesteld was. "Heel goed, Mijnheer de Secretaris", antwoordde ik monter en, in een opwelling, verstoutte ik mij te vragen of ook hij wel eens de kust opzoekt. Daar gaf Maurice Gilliams geen rechtstreeks antwoord op, dat was zijn gewoonte niet, maar, mij recht in de ogen kijkend, verwees hij naar Vita Brevis ("Lees mijn werk er op na"). Aldaar komt een passus voor van zijn bezoek, in gezelschap van Emmanuel de Bom, aan James Ensor te Oostende, op 9 mei 1940, de dag vóór de Duitse inval in België (73). Hij voegde er nog beknopt aan toe, dat hij en zijn vrouw af en toe in Knokke verbleven. En uit vorige allusies, steeds vaag gehouden, kon ik afleiden dat hij nog ten huize van Lia Timmermans (°1920) in de Jozef II-straat 22 te Oostende gekomen was.

Maar dat aan Maurice Gilliams de grote driejaarlijks Staatsprijs ter Bekroning van een Schrijverscarrière zou toegekend worden, einde september 1972, voor zijn "naar omvang klein maar naar inhoud belangrijk oeuvre", heeft niemand van ons kunnen vermoeden. De kleine groep personeelsleden, toen vijf in aantal, die hem in de Academie bijstonden, was met verstomming geslagen én tegelijk opgetogen. Staatsprijs voor Gilliams, blokletterde De Standaard op 22 september 1972. De Vaste Secretaris had zoals gewoonlijk september als vakantiemaand gekozen en wij mochten hem in het begin van de volgende maand in ons werkmidden verwachten. Wij hielden er aan hem op passende wijze te begroeten en er diende niet gezegd te worden dat wij verzorgd en net van voorkomen onze opwachting zouden maken. Telefonisch was de dag voordien het bericht uit Antwerpen binnengelopen, dat de "baas" de volgende ochtend, één van de eerste dagen van het nog zonnige oktober 1972, te Gent in het Academiegebouw zou toekomen.

En ja, daar kwam hij binnengetreden. Voorafgegaan door Georges V..., de bode, die zijn zwarte aktentas had overgenomen. Plechtig, zoals hij dat kon, met zin voor decorum, en de allure van een "heer", stapte Maurice Gilliams de kamer binnen en drukte ieder van ons langdurig de hand. Wij voelden aan, dat wij een groot moment mochten meebeleven. Toen schreed hij naar het bureau, nam er zijn tijd voor om te gaan zitten en met de hem eigen, gereserveerde glimlach verklaarde hij : "Dank u zeer, dames en heren. Och, wij doen ons best".

Deze zinsnede heb ik hem vaak horen gebruiken in bijzondere omstandigheden : het kwam ietwat afwerend over maar het werd steeds gemeend en hartelijk geuit. Daarop ging ieder van ons terug aan het werk. Maar zo'n ervaring blijft nazinderen in het geheugen !

De dichteres Christine D'haen (°1923) geeft de voorkeur aan de wintersfeer "Als het grauw overheerst, als wind en zee woest zijn. Ik houd dan van de ouderwetse straten van Blankenberge, waar de wind doorsnijdt, met de huizen met glazuren gevelstenen. (...). Onze kust is ideaal voor een kunstenaar die er, - in de eenzaamheid van de winter, wil denken, dromen en schrijven" (74).

Ook Paul Koeck (°1940), schrijver van geëngageerde romans, zoekt graag de kust op :

In het totaal sleet ik een aantal jaartjes aan onze kust. Als knaap trok ik met mijn ouders ieder jaar voor twee maanden naar een kampeerterrein in Bredene. Later deed ik met mijn kinderen vaak hetzelfde. Maar sedert een goede tien jaar ontvlucht ik nu toch zoveel mogelijk de toeristische drukte. Je zal me nu vaker aan de kust aantreffen tijdens de

herfst of de winter voor een fikse wandeling. Of een eenzaam "werkverblijf" in een flat of een hovertje van een vriend of familielid. In hoeverre één en ander doorwerkt in wat ik schrijf, heb ik zelf nog niet zo best nagetrokken. Doe ik wel eens. (75)

Irina van Goeree (°1924) bekleedt een voorname plaats in het hedendaagse Vlaamse proza en zoekt de stilte van de kust op om te schrijven (76) :

De kust heeft mij als auteur en ook als vakantiegan-
ger uitermate geboeid en blijft mij boeien.

Ik kom twee tot driemaal per jaar naar de kust,
gewoonlijk buiten het hoogseizoen, voor een week-
end of voor een verblijf van een tiental dagen.
Wanneer ik kom voor een langer verblijf is dat
meestal met de bedoeling om in afzondering een
romanfragment te concipiëren en uit te schrijven.
Aan zee is het rustig werken en ik word er niet
gestoord door de dag-dagelijkse dingen.

Knokke geniet mijn voorkeur omdat het veel afwisse-
ling biedt. Na geconcentreerd werk heb ik de keuze
om lange wandelingen te maken langs het strand,
door de duinen naar het prachtig Zwinreservaat of
te fietsen door de groene lanen van de uitgestrek-
te villawijken. Het is er ook prettig winkelen
na een intense werkdag.

Een van mijn vroegere romans "Een antwoord gillen"
1970 uitgeverij Standaard - in coëditie met Davids-
fonds 1971 - roman waarin ik uiteindelijk mezelf
word - speelt zich voor een groot deel af op een
appartement met zicht op zee en werd vrijwel inte-
graal geschreven tijdens herhaalde vakantieverblij-
ven te Wenduine.

In de roman fungeert het strandleven als achtergrond.

Lyrisch drukt zij in volgend gedicht haar gevoelens van genegen-
heid voor de zee uit :

De zee, zij voert eeuwig het woord,
rustig, met aan- en weggrollende golven,
wildgeworden, met overslaande schuimkoppen;
en ik luister.

De zee, van parelroos tegen de avond, oranje-
rood, rimpelloos, vriendelijk
soms grijsgrauw, droef of woest;
en ik kijk.

De zee, een nooit aflatend aandringen,
ik ruik en proef het zout,
ik huiver bij de onmacht die ik voel,
ik weet mij moe, ik geef mij over.

(64) Brief Aster Berkhof d.d. 31 juli 1988.

(65) Brief Frans Cornelis, neef van P.G. Buckinx, d.d. 31 mei 1988.

(66) P.G. Buckinx : Verzamelde gedichten (1982), p. 275.

(67) Brief M. Cottenjé d.d. 31 mei 1988.

(68) Brief D. Decorte d.d. 19 mei 1988.

(69) Brief mevrouw Demedts d.d. 19 mei 1988.

(70) Dietsche Warande en Belfort, juli 1982.

- (71) C. Coupé (Anton van Wilderode) : Maurice Gilliams, de grote alleenloper, in : Huldiging Maurice Gilliams (Gent, 1976), p. 15.
- (72) Maurice Gilliams : Dankwoord bij de uitreiking van Prijs der Nederlandse letteren t'Amsterdam op 4 oktober 1980 (Antwerpen, 1980), p. 13.
- (73) M. Gilliams : Vita Brevis (3de druk Amsterdam, 1984), p. 465-468.
- (74) Brief Chr. D'haen d.d. 20 mei 1988.
- (75) Brief Paul Koeck d.d. 25 juni 1988.
- (76) Brief Irina van Goeree d.d. 25 juni 1988.

OPGENOMEN MUZIEK EN LIED UIT OOSTENDE EN OMGEVING

COLLECTIE OSTENDIANA (18)

Stedelijke Openbare Bibliotheek

door Robert LEROY

MOUSTACHE (Blankenberge)

- 1° We zien 't zitten. Zet hem op.
't Klieksje en Moustache en Co, zang met begeleiding.
Holy Hole HH 880194; 1 singel.
t.g.v. Karnaval 1989.
- 2° Dat is 't lamba samba.
Moustache, Gery, Marleen en Carine, zang met begeleiding.
B-kant : idem instrumentaal.
Scorpion SPN 413; 1 single.
t.g.v. Karnaval 1990

Louis NEEFS

- 1° Nooit zonder jou : met o.a. Aan het strand van Oostende van H. Axton-K. Higgingbotham-P. de Vos.
Louis Neefs, zang; met begeleiding.
WEAN 58030; 1LP (uitgave 1979 of 1980).

ODEON

- 1° Souvenirs d'Ostende (Ostendaise). Sabrette (Schottisch, van Whitmann).
Orchestre Odéon, Paris.
Disque Odéon nr. 3771, 3761.

Roger PARMENTIER

- 1° Caroline; Blijf bij mij.
Roger Parmentier, zang; met begeleiding.
Inderdisc INT 7012.

PARTISAN

- 1° Ringsabell. Wee beasties. Daisy is dizzy. Dalinse. You. Kinky little spies. Could there be. Mice revenge. Obstruction. Rings a bell.
Partisan : Ferre Baelen, Paul Couter, vocaal, instrumentaal en composities.
Opgenomen in Tango Studio Eindhoven.
Startrax profile SP 001; 1LP (uitgave 1987).